

50 LET ODBORU ARCHEOLOGIE NPÚ ÚOP HMP

50^{let} ODBORU ARCHEOLOGIE

NÁRODNÍHO PAMÁTKOVÉHO ÚSTAVU, ÚZEMNÍHO ODBORNÉHO PRACOVÍŠTĚ V HL. M. PRAZE

Odbor archeologie v běhu času

V šedesátých letech minulého století byla mj. připravována výstavba tratí pražské podpovrchové tramvaje (později metra). Tato stavba měla výrazně zasáhnout centrum města. Kapacita tehdy aktivně činných archeologických pracovišť – Muzea hl. města Prahy a Archeologického ústavu AV ČR, nebyla pro zajištění výzkumu na tak rozsáhlé akci dostatečná.

I. etapa – Počáteční – do konce sedmdesátých let

Dne 2. března 2015 uplynulo 50 let od vydání usnesení Národního výboru hl. města Prahy (č. 51/65), kterým se zřídilo u Pražského střediska státní památkové péče a ochrany přírody (dnes územní odborné pracoviště Národního památkového ústavu) samostatné archeologické pracoviště. Hlavní pracovní náplní tehdejšího odboru stavební archeologie (vedle zajištění úřední agendy) mělo být provádění záchranných archeologických výzkumů a stavebně historických průzkumů. Ty tvořily nejviditelnější část práce odboru, v průběhu padesáti let jich bylo uskutečněno na území Prahy více než dvanáct set, různé povahy a velikosti. Prvním výzkumem byla krypta kostela sv. Markéty v Břevnově (V. Píša), dalšími např. výzkum Staronové synagogy (H. Olmerová) či Sixtova domu (L. Špaček), v roce 1969 byl zahájen prvý rozsáhlý plošný výzkum na Petrském náměstí (L. Špaček).

Statek Vraných v Bohnicích, archeologický depozitář a částečně i laboratoř.

Na postupně vystěhovávaném domě pánů z Kunštátu (Řetězová čp. 222) se tabulky měnily poměrně často. Zde sídlil odbor (často přejmenovávaný na oddělení) archeologie tehdejšího památkového střediska, od roku 1991 Pražského ústavu památkové péče, posléze od roku 2001 Státního památkového ústavu v hl. m. Praze a konečně od roku 2003 Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v hl. m. Praze.

Od roku 2005 společné sídlo všech odborů NPÚ ÚOP HMP v ulici Na Perštýně na Starém Městě v Praze 1.

Ve dvou místnostech podkroví domu na Malém Náměstí bylo první sídlo tehdejšího odboru stavební archeologie Pražského střediska státní památkové péče a ochrany přírody v roce 1965.

II. etapa – Archeologická – do konce devadesátých let

Vedle výzkumů památkových objektů se postupně dařilo prosazovat i sledování dalších, na první pohled neatraktivních zásahů do historických terénů při drobnějších akcích, jako jsou např. rekonstrukce inženýrských sítí nebo přestavby jednotlivých domů. Byl kladen důraz na archeologickou asistenci při každém zemním zásahu. V tomto směru byly důležité aktivity Zd. Dragouna v inženýrských sítích na Starém Městě a J. Čihákové při systematickém sledování zemních zásahů na území malostranského podhradí. Přesto byly evidovány nenahraditelné ztráty - např. vybagrování nádvoří Kaiserštejnského paláce na Malé Straně s dochovanými relikty nejstarší dřevěné malostranské zástavby. Po roce 1989, kdy nastal nebývalý příliv investic do výstavby domovního fondu a městské infrastruktury, byly soustředěny na provádění záchranných akcí všechny síly. Za pochodu byly formulovány představy o způsobu provádění záchranných výzkumů, ale také o přístupu k ochraně archeologických terénů a památek.

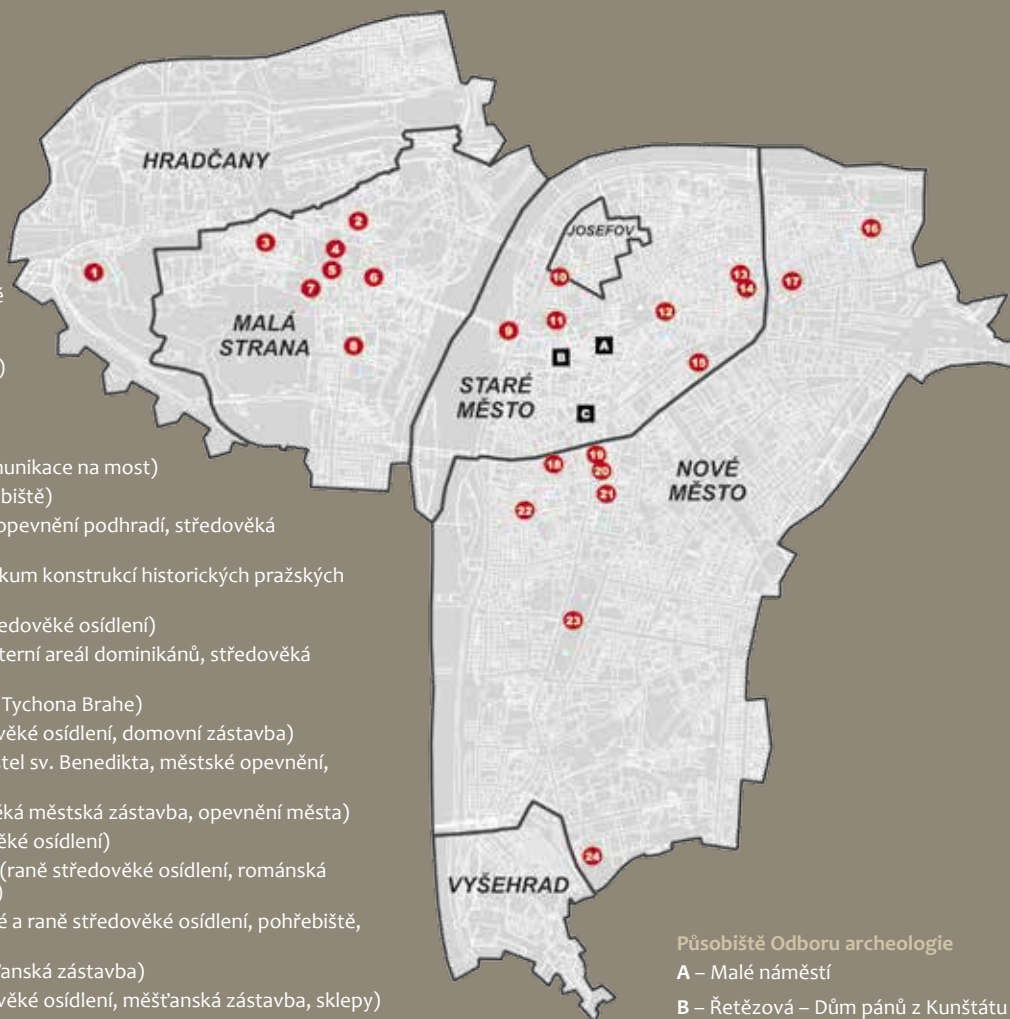
50^{let} ODBORU ARCHEOLOGIE

NÁRODNÍHO PAMÁTKOVÉHO ÚSTAVU, ÚZEMNÍHO ODBORNÉHO PRACOVÍŠTĚ V HL. M. PRAZE

III. etapa – Archeologicko-ochranářská – do současnosti

Jako reakce na velké stavební akce byl v roce 1998 završen první projekt inventury stavu archeologických terénů v Pražské památkové rezervaci s následnou predikcí více jak stovky významných archeologických ploch na území městské rezervace. Jeho revize a následná tvorba nového seznamu proběhla v průběhu let 2009–2010 ve spolupráci se zástupci dalších archeologických institucí sdružených v Pražské archeologické komisi. Celkově bylo vybráno 137 ploch na ploše 0,43 km² (cca 5 % z celkové výměry PPR). V roce 2009 se podařilo obnovit vydávání sborníku Staletá Praha (J. Čiháková). Své místo si v rámci novostaveb nalézají i znovu odhalené a prezentované pamětihodnosti (kostel sv. Maří Magdalény, románské domy na náměstí Republiky). Jejich uchováním a prezentací lze částečně zabránit přerušení historické kontinuity ve vývoji místa.

- 1) Strahovský klášter (předklášterní pohřebiště, raně středověká architektura kláštera)
- 2) Sněmovní (středověké osídlení)
- 3) Nerudova (raně středověké opevnění podhradí, středověké opevnění města)
- 4) Malostranské náměstí (románská rotunda sv. Václava)
- 5) Malostranské náměstí jižní fronta (raně středověké opevnění, dřevěné cesty)
- 6) Josefská (raně středověká komunikace na most)
- 7) Tržiště (raně středověké pohřebiště)
- 8) Karmelitská (raně středověké opevnění podhradí, středověká architektura, barokní klášter)
- 9) Karlův most/ Juditin most (výzkum konstrukcí historických pražských mostů)
- 10) Kaprova/ Valentinská (raně středověké osídlení)
- 11) Klementinum (středověký klášterní areál dominikánů, středověká architektura)
- 12) Týnský chrám (výzkum hrobky Tychona Brahe)
- 13) Rybná/ Burzovní palác (středověké osídlení, domovní zástavba)
- 14) Náměstí Republiky/ Kotva (kostel sv. Benedikta, městské opevnění, románská architektura)
- 15) Na Příkopě/ Myslbek (středověká městská zástavba, opevnění města)
- 16) Petrské náměstí (raně středověké osídlení)
- 17) Náměstí Republiky/ Palladium (raně středověké osídlení, románská architektura, novověký klášter)
- 18) Národní–Mikulandská (pravěké a raně středověké osídlení, pohřebiště, měšťanská zástavba)
- 19) Národní–Spálená/ Tesco (měšťanská zástavba)
- 20) Spálená/ Quadrio (raně středověké osídlení, měšťanská zástavba, sklepy)
- 21) Vladislavova (středověké židovské pohřebiště)
- 22) Pštrossova (raně středověké osídlení)
- 23) Karlovo náměstí (pozůstatky gotické kaple Božího těla)
- 24) Na Slupi (keltské hroby, raně středověké osídlení spojené se zpracováním železa a stříbra)

Působíště Odboru archeologie

A – Malé náměstí

B – Řetězová – Dům pánů z Kunštátu

C – Na Perštýně – současné působíště odboru

IV. etapa – Současnost a budoucnost

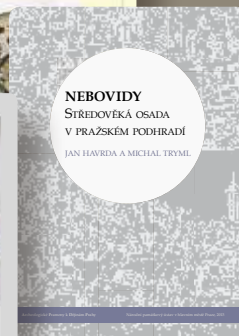
Dnes má naše pracoviště celkem 23 stálých pracovníků, z čehož je 10 archeologů. Jeho zaměření svázané především s historickým centrem Prahy a jeho kulturními památkami se výrazně nemění. Společně s prováděním terénních a stavebně historických výzkumů na vybraných lokalitách se v poslední době činnost odboru ve zvýšené míře zaměřuje na oblast evidence a preventivní ochrany pražského archeologického fondu, na zpracování a publikaci našich objevů a v neposlední řadě na prezentaci archeologického kulturního dědictví včetně výuky na vysokých školách.

50 let ODBORU ARCHEOLOGIE

NÁRODNÍHO PAMÁTKOVÉHO ÚSTAVU, ÚZEMNÍHO ODBORNÉHO PRACOVISTĚ V HL. M. PRAZE

Archeologie v pražském podhradí

	2015	V současné době pracuje v Praze 13 organizací, sdružených v Pražské archeologické komisi. Jejím hlavním cílem je především zajištění a koordinace výzkumné a záchranné archeologické činnosti, posuzování metody a kvality archeologických výzkumů formou oborových komisí, vydávání odborných stanovisek a doporučení k rozsáhlým archeologickým výzkumům a v neposlední řadě i prevence a ochrana historických terénů a příprava podkladů pro zákonné normy související s výkonem archeologické památkové péče
Zahájen největší výzkum v historickém centru města na ploše bývalých kasáren Jiřího z Poděbrad a náměstí Republiky. Účast ve výzkumném týmu (Jaroslav Podliska, Martin Omelka, Jan Havrda)	2003	
	1998	Pražská archeologická komise funguje jako poradní orgán ředitele Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v hl. m. Praze. Její provoz administrují pracovníci archeologického odboru (předseda Zdeněk Dragoun, tajemník Zdeněk Lochmann)
Stavební boom, provádění velkých výzkumů (Myslbek, Holan aj.)	1992 – 1996	Pražská památková rezervace vyhlášena památkou UNESCO (1992)
Vznik první nestátní archeologické organizace – spol. Archaia, o. s.	1991	
Konference Počátky a vývoj středověké Prahy... (Muzeum hl. m. Prahy)	1983	80. léta Výzkumům ve Velké Praze se věnuje přibližně deset archeologů
Výzkum na Klárově (Ladislav Hrdlička) Založení (1969) Archeologické komise pro Velkou Prahu (Jan Filip)	1969 – 1973	Vznik (1973) Pražské archeologické komise (Miroslav Richter). Její výkonnou složkou se stala koordinační skupina, která si vytvářela přehled o chystaných stavebních akcích a koordinovala provádění terénních prací (Hubert Ječný)
Článek Archeologický výzkum středověké Prahy... (Miroslav Richter – Zdeněk Smetánka)	1965	
Archeologické výzkumy Ivana Borkovského v historickém centru Prahy (Anežský klášter, Loretánské náměstí aj.)	30. – 50. léta 20. století	

Výběr z publikační činnosti posledních let

Ladislav Špaček
vedoucí odboru
1984–1992

Jaroslav Podliska
vedoucí odboru
2009
do současnosti

Výzkumy v historickém centru Prahy zajišťoval pouze jeden archeolog (Norbert Mašek)

Vladimír Piša
vedoucí odboru
1965–1984

Zdeněk Dragoun
vedoucí odboru
1992–2008

